

13. Foursov A. Eurasia Viewed from an Historical Height / A. Foursov // World Affairs. – 2004. – Vol. 8, Number 1. – Режим доступу:

http://www.ciaonet.org/olj/wa/wa_j_04wa_ja04.html.

14. Рябов А. Промежуточные итоги и некоторые особенности постсоветских трансформаций [Электронный ресурс] / А.Рябов // Полит.ру. – 14.01.2010. – Режим доступа: <http://www.polit.ru/article/2010/08/12/riabov/>.

Стаття надійшла до редакції 05.04. 2013.

I. Filenko

PECULIARITIES OF UKRAINE FOREIGN POLICY HIGHLIGHTING IN RUSSIAN MEDIA DURING THE PRESIDENCY OF BORIS YELTSIN

This paper examines the foreign policy of Ukraine in the Russian media under President Boris Yeltsin. The formation of Ukrainian statehood and the problems associated with it in the context of the perception of events in Ukraine Russian media is considered. It is proved that the Russian mass media play an important role in shaping the image of Ukraine in the world, as it is able to manipulate the consciousness of citizens.

Key words: media, Boris Yeltsin, Leonid Kravchuk, Leonid Kuchma, NATO, EU, CIS, Russia, Ukraine.

УДК 327:339.923(5)

Р. С. Шахматенко

ПРИНЦИПИ «ВІДКРИТОГО РЕГІОНАЛІЗМУ» В ДІЯЛЬНОСТІ АТЕС

В статті розглядаються сучасні інтеграційні процеси в АТР на прикладі діяльності АТЕС. Показано основні відмінності його функціонування від інших інтеграційних об'єднань. Розкрито сутність «відкритого регіоналізму» в діяльності АТЕС.

Ключові слова: АТЕС, регіоналізм, інтеграція, співпраця, ГАТТ/СОТ, АТР, АСЕАН.

Інтеграційні процеси в АТР ґрунтуються на принципах «відкритого регіоналізму», суть якого полягає в тому, що розвиток коопераційних зв'язків і зняття обмежень на рух товарів, трудових ресурсів і капіталу всередині даного регіону поєднується з дотриманням принципів ГАТТ/СОТ, відмовою від протекціонізму відносно інших країн, стимулюванням розвитку в позарегіональних економічних зв'язках.

Як зазначає відомий західний вчений Д. МакДугл у своїй фундаментальній праці «Тихоокеанська Азія в світовій політиці», «відкритий регіоналізм» – означає те, що будь-яка інша країна не член АТЕС може користуватися привілеями у торгівлі в межах цього форуму, що означає, наприклад лібералізацію торгівлі, знижки, ліквідацію торговельних бар'єрів тощо [1, р.304].

Особливістю інтеграційних процесів в АТР є формування субрегіональних об'єднань країн, ступінь інтегрованості всередині яких дуже відрізняється і має свою специфіку. До особливостей даного регіону, які впливають на характер розвитку інтеграційних процесів, слід віднести: значні територіальні розміри; істотну диференціацію в рівнях соціально-економічного розвитку країн регіону; високу чисельність і щільність населення; відмінності в політичній, соціокультурній сферах тощо.

Інституціональною основою тихоокеанського економічного співробітництва став створений в 1989 році форум «Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва» – міжнародна економічна організація, створена для розвитку

інтеграційних зв'язків між країнами басейну Тихого океану. Країни АТЕС, на які сьогодні припадає більша частина світової економіки, несуть особливу відповідальність за оптимізацію глобальних механізмів регулювання економічного розвитку.

Створенню АТЕС передувало довгий розвиток в 1960–1980-х рр. в АТР більш локальних економічних союзів – АСЕАН, Тихоокеанської економічної ради, Конференції по тихоокеанському економічному співробітництву, Південно-Тихоокеанського форуму тощо. Ще в 1965 р. японський економіст К. Кодзіма пропонував створити Тихоокеанську зону вільної торгівлі за участю промислово розвинутих країн регіону. Процес взаємодії активізувався в 1980-ті рр., коли країни Далекого Сходу стали демонструвати високий і стабільний економічний ріст. Слід зазначити, що всі перераховані вище організації були неурядовими, що сприяло налагодженню співпраці в регіоні та створенню форуму АТЕС, який наразі є найбільш впливовою економічною організацією в АТР.

Нині АТЕС об'єднує економіки 21 країни самого різного рівня розвитку: Австралія, Бруней, В'єтнам, Гонконг (спеціальний адміністративний район КНР), Канада, КНР, Індонезія, Малайзія, Мексика, Нова Зеландія, Папуа-Нова Гвінея, Перу, Росія, Сінгапур, США, Таїланд, Тайвань, Чилі, Філіппіни, Південна Корея, Японія [2].

АТЕС повинен був стати тим інтеграційним блоком, який дозволив би об'єднати основні економічні сили в регіоні. Особливість АТЕС полягала в тому, що він стояв окремо серед інших інтеграційних утворень регіону і світу, оскільки володів такими властивостями, як величезний територіально-географічний простір, структурна організація «м'якого» типу, принцип консенсусу в прийнятті рішень тощо.

АТЕС було засновано в 1989 р. у м. Канберра (Австралія) за ініціативою прем'єр-міністра Австралії Б. Хоука. Спочатку до АТЕС увійшли 12 країн - 6 розвинених держав басейну Тихого океану (Австралія, Канада, Нова Зеландія, США, Південна Корея, Японія) і 6 держав, що розвиваються Асоціації держав Південно-Східної Азії (Бруней, Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд і Філіппіни). До 1997 в АТЕС входили вже майже всі основні країни тихоокеанського регіону: новими членами стали Гонконг (1993), КНР (1993), Мексика (1994), Папуа-Нова Гвінея (1994), Тайвань (1993), Чилі (1995). У 1998, одночасно з прийомом до АТЕС трьох нових членів – Росії, В'єтнаму і Перу – введено 10-річний мораторій на подальше розширення Форуму. Заяви на вступ до АТЕС подали Індія і Монголія.

Така кількість держав, серед яких є як головні промислово розвинені країни, так і нові індустріальні країни, саме по собі обумовлює економічну міць організації, а враховуючи високі темпи розвитку більшості учасників форуму та їх величезний ресурсний потенціал, виводить АТЕС в число найвпливовіших угруповань на міжнародній економічній арені [3, с. 34].

На частку країн АТЕС припадає близько 60% світового ВВП (19,254 млрд. дол. США), 48% обсягів зовнішньої торгівлі у світі, в країнах-членах Форуму проживає більше 1/3 населення планети (2,6 млрд. осіб). АТЕС представляє регіон, що найдинамічніше розвивається у світі, на який за останні 10 років припадає 70% світового економічного зростання. Серед організацій, що курують форум АТЕС виділяються: Секретаріат АСЕАН; Рада по тихоокеанському економічному співробітництву (РТЕС); Форум тихоокеанських островів [4].

Цілі діяльності Форуму були офіційно визначені в 1991 р. в Сеульській декларації [5]. Це – підтримка економічного зростання країн регіону; зміцнення взаємної торгівлі; ліквідація обмежень на пересування між країнами товарів, послуг і капіталів відповідно до норм ГАТТ / СОТ.

У Богорській декларації 1994 р. зафіксована програмна мета АТЕС, яка спрямована на формування в регіоні системи вільної торгівлі та інвестицій до 2010 року для розвинених і до 2020 р. для країн, що розвиваються [6].

Іншим, не менш важливим документом, став Осацький план дій 1995, в якому прийнято три основні пріоритети: Лібералізація та спрощення процедур в галузі торгівлі та інвестицій; Сприяння розвитку бізнесу; Економічне та технічне співробітництво (ЕКОТЕК); Індивідуальні плани дій.

Необхідно підкреслити, що саміт економічних лідерів АТЕС проводиться раз на рік у країні, що приймає АТЕС в цьому році. Декларації, прийняті на даному засіданні, встановлюють політику і план дій на прийдешній рік в АТЕС. Щорічні зустрічі міністрів закордонних справ, економічного розвитку і торгівлі проводяться безпосередньо перед засіданням лідерів країн-учасниць АТЕС. Рекомендації цих зустрічей представляються лідерам країн АТЕС на розгляд при визначенні політики на майбутній рік. Засідання міністрів з питань освіти, енергетики, охорони навколишнього середовища і сталого розвитку, фінансів, нарощування людського потенціалу, дрібного та середнього підприємництва, взаємодії в галузі науки і техніки, телекомунікацій та інформаційної індустрії, туризму, торгівлі, транспорту та гендерних проблем. Рекомендації цих нарад також беруться до уваги лідерами країн-учасниць АТЕС при розробці політики на майбутній рік [7].

Засідання старших посадових осіб з країн АТЕС координує та спрямовує робочу діяльність усіх структур АТЕС на робочому рівні. Вся діяльність на робочому рівні, в тому числі і проектна, здійснюється чотирма основними комітетами: 1. Комітет з торгівлі та інвестицій; 2. Бюджетно-управлінський комітет; 3. Керівний комітет з ЕКОТЕК; 4. Економічний комітет допомагає визначити основні ініціативи для спільних дій і співпраці в цій галузі між економіками АТЕС.

Варто зазначити, що АТЕС, будучи молодим і географічно вузькоспрямованим угрупованням, досяг значних успіхів у розширенні кола нових учасників. Основні завдання нових учасниками полягали в тому, щоб якомога активніше використовувати переваги інтеграції, застосувати АТЕС в якості локомотива інтеграції в регіоні і вивести ступінь розвиненості економічного співробітництва на якісно новий рівень, виробивши оптимальні плани дій з розвитку ініціатив та усунення протиріч з урахуванням абсолютної різноманітності країн-членів.

АТЕС, будучи формою колективної економічної дипломатії, являє собою велику міжнародну конференцію. Проте, АТЕС є конференцією особливого роду і підпадає під поняття «міжнародна параорганізація». Не будучи суб'єктом міжнародного права АТЕС, тим не менш, має багато рис міжнародної організації – членство і його критерії, постійну і широко розгалужену структуру органів, процедуру прийняття рішень і рекомендацій. Однак ці ознаки в сукупності недостатньо повно позначені і не дають підстави вбачати досить ясно висловлену згоду засновників розглядати АТЕС в якості міжнародної організації як такої з наділенням її певною функціональною правосуб'єктністю. У зв'язку з цим відзначимо, що США і Японія хотіли б бачити АТЕС в якості утворення в максимальному ступені подібному до міжнародної регіональної організації. Інші країни-учасниці (Китай, Таїланд і деякі інші) наполягають на збереженні існуючого статусу АТЕС, тобто параорганізації [8].

Сьогодні АТЕС став одним з трьох (поряд з ЄС і НАФТА) найбільш впливових в сучасному світовому господарстві інтеграційних блоків. Хоча АТЕС є наймолодшим з «трійки» найбільших економічних інтеграційних блоків, він вже став важливим засобом сприяння торгівлі та економічного співробітництва в регіоні. Економічна зона АТЕС є такою, що найбільш динамічно розвивається в масштабах планети, їй пророкують роль головного лідера світової економіки ХХІ ст.

Зазначимо, що АТЕС постійно підкреслює, що є економічним, а не політичним, форумом, який лише обговорює проблеми регіонального економічного співробітництва та пов'язані з ними інші питання з метою лібералізації торгівлі та інвестицій. Саме з цих

міркувань держави в організації іменуються «економіками», щоб підкреслити ділову, а не політичну спрямованість організації.

Для успішної реалізації цього завдання нині складаються в цілому сприятливі політичні та економічні передумови. По-перше, стратегічна обстановка в АТЕС не несе безпосередніх загроз міжнародній безпеці. По-друге, економічні фактори в регіоні домінують над військово-політичними, а сама ідея забезпечення безпеки розуміється не як баланс сил, а як безпека через спільний розвиток. Незважаючи на різноманіття країн, які формують регіон АТЕС, в їх відносинах переважають тенденції, що зближують народи.

Особливості АТЕС як регіонального інтеграційного блоку полягають ще й у тому, що він включає країни, які значно відрізняються за рівнем економічного розвитку. Наприклад, середньодушові показники США і Папуа – Нової Гвінеї розрізняються на три порядки. Для взаємодії дуже різнорідних країн-учасниць АТЕС вироблені механізми, що набагато менш формалізовані, ніж правила ЄС і НАФТА.

Отже, учасниками АТЕС є країни з різними економічними характеристиками: економічно розвинені країни (США, Японія та ін), що розвиваються (Бруней, В'єтнам, Папуа – Нова Гвінея та ін) і країни з перехідною економікою (Росія та Китай). Тому серед учасників форуму існують розбіжності щодо цілої низки питань, в тому числі, що стосуються юридичної природи цього форуму.

Важливим є той факт, що Вашингтон, Токіо, Оттава і Канберра володіють найбільшим політичним і адміністративним впливом в АТЕС. Власне, з їхньої ініціативи і спільному проекту й була створена ця організація в 1989 році саме в австралійській столиці Канберрі. Очевидно, що створення такого об'єднання планувалося в якості свого роду «противаги», перш за все, Китаю і СРСР. У цьому сенсі показовим є такий факт – у 1989 році в АТЕС увійшли США, Канада, Австралія, Японія та їх союзники – Нова Зеландія і Південна Корея. Серед «первістків» опинилися й інші країни Південно-Східної Азії, але без «непроамериканських» В'єтнаму, Лаосу та Камбоджі.

Примітним є той факт, що В'єтнам був прийнятий в АТЕС тільки в 1998 році – через вісім років після подачі заявки. А Камбоджа з Лаосом досі поза АТЕС, хоча з цього питання їхні уряди запитували офіційну думку Китаю, Австралії, Японії, Канади та Нової Зеландії ще в кінці 1990-х рр. і на початку 2000-х рр. Пекін схвалив вступ Пномпеня і В'єт'яна в АТЕС, тоді як інші держави чітких офіційних відповідей не дали і поки не дають. Що стосується самого Китаю, то він подав заявку на вступ у 1989-му р., але прийняли його в АТЕС тільки в 1991 році за умови, що Пекін не буде заперечувати проти самостійного членства в цьому блоці Тайваню і Гонконгу, які були прийняті в АТЕС теж в 1991 році. До речі, на таких умовах КНР, Тайвань і Гонконг беруть участь у Світовій організації торгівлі та Міжнародному валютному фонді.

Характерно, що свого часу СРСР теж не планувався в числі перших учасників АТЕС. Хоча радянський МЗС в 1988–1989 рр. запитував США, Австралію, Канаду і Японію щодо організації відповідних переговорів. Оттава висловила позитивну думку, Вашингтон, Канберра і Токіо погодилися тільки на попередні консультації. Внаслідок цього СРСР прийняли в АТЕС в 1991 р., коли СРСР перестав бути впливовою державою в Тихоокеанському регіоні. Але сьогодні більш цікаво інше: «четвірка» організаторів АТЕС домоглася того, що після розвалу СРСР Росія не стала його повноправною правонаступницею в цій організації, залишаючись там асоційованим спостерігачем. Лише в 1998 році Росію прийняли в АТЕС, одночасно з Перу і В'єтнамом. Разом з тим, наприклад, Мексика, Чилі і навіть Папуа-Нова Гвінея стали повноправними учасниками АТЕС в 1993–1994 рр. [9].

За наполяганням «четвірки» у 1998 р. був введений 10-річний мораторій на розширення АТЕС. Але і по його закінченні багато країн і територій регіону не

залучаються до участі в цьому економічному форумі. Наприклад, Вашингтон і його союзники спочатку були проти членства Франції в АТЕС. А виникає це з давньою американсько-британською стратегією витіснення Франції з азіатсько-тихоокеанського регіону. Ще в середині 1940-х рр. Рузвельт, Черчилль і тодішній глава Китаю Чан Кайши однозначно висловлювалися за «видалення» Франції не тільки з Індокитаю і з Тихого океану, але також із Західної і Північної Африки. І, природно, зустрічали протидію з боку Франції.

Необхідно відзначити, що Колумбія, Еквадор і країни Центральної Америки, які виходять до Тихого океану теж залишаються за межами АТЕС. Хоча проекти «міжконтинентального» судноплавного каналу в Нікарагуа, а також в Гондурасі, Гватемалі і Коста-Ріці безпосередньо стосуються економічних тенденцій в Тихоокеанському басейні. Поряд з цими державами не залучені в АТЕС і майже всі острівні країни Тихого океану. Як і Макао – сусідній з Гонконгом спеціальний адміністративний район КНР, а також Республіка Східний Тимор. Поза АТЕС і Британська тихоокеанська територія. А заявка Північної Кореї що відбулася в кінці серпня 2011 р. на участь у саміті «Владивосток-2012» тільки в якості делегації-гостя була в цілому негативно сприйнята в США, Японії і Австралії. Притому що КНДР бере участь у багатьох регіональних проектах, наприклад, російсько-транскорейському газопроводі, залізниці, в Програмі розвитку району Туманган, що включає прикордонні райони РФ, КНР і КНДР тощо [10].

Таким чином, необхідно відзначити, що, по-перше, загальнорегіональна економічна інтеграція ризикує опинитися дискримінаційною. А по-друге, що США і їх союзники не хочуть посилювати «європейський вектор» в АТЕС. Як наслідок, країни і території, яким відмовляють в участі в АТЕС, вже об'єднуються в інші структури. Зокрема, з 2000 року діє, причому за участю Франції, Форум тихоокеанських островів. Намічено сформувати Асоціацію центральноамериканських країн басейну Тихого океану. Відомо, що Азійсько-Тихоокеанський регіон не позбавлений серйозних міждержавних протиріч, внаслідок чого можуть створюватися взаємно конкуруючі об'єднання [11].

Отже, з самого початку АТЕС розглядав себе не як політично згуртоване угруповання країн, а як вільну «сукупність економік». Термін «економіка» підкреслює, що ця організація обговорює економічні, а не політичні питання. Справа в тому, що КНР не визнавав самостійної державності Гонконгу і Тайваню, тому вони офіційно вважалися не країнами, а територіями (Тайвань і в середині 2000-х рр., як і раніше має такий статус).

АТЕС утворений як вільний консультативний форум без будь-якої жорсткої організаційної структури або великого бюрократичного апарату. Секретаріат АТЕС, розташований в Сінгапурі, включає тільки 23 дипломата, що представляють країни-члени АТЕС, а також 20 місцевих найманих співробітників.

Основним елементом процесу взаємодії країн-членів АТЕС є відкритий обмін інформацією. Можна сказати, що найближчою метою цього економічного об'єднання є не стільки єдиний економічний, скільки єдиний інформаційний простір. Йде обмін, перш за все, інформацією про бізнес-проекти країн-учасниць. Зростання інформаційної відкритості дає можливість бізнесменам кожної з країн включатися в підприємницьку діяльність на всій території АТЕС.

На конференціях АТЕС багаторазово піднімалося питання про створення Азіатсько-Тихоокеанського економічного співтовариства, як зони вільної торгівлі та інвестицій. Однак величезна різноманітність країн-учасниць перешкоджає виконанню цих планів. Тому навіть в середині 2000-х рр. АТЕС є скоріше дискусійним форумом, що мають деякі риси інтеграційного об'єднання, чим таким об'єднанням у повному розумінні слова. Курс на створення АТЕС зафіксований в ряді офіційних документах (наприклад у вже згадуваній Богорській декларації 1994 р. і в Манільській програмі дій

1996 р. [12]), але входження в АТЕС намічене лише до 2010 р. для промислово розвинених країн-учасниць і до 2020 для країн, що розвиваються. Виконання цього плану зовсім не безперечно: в 1995 р. на Осацькому саміті АТЕС вже була названа дата початку формування зони вільної торгівлі (1 січня 1997 р.), але це рішення не виконано.

Члени АТЕС вважають, що економічна інтеграція вимагає активного залучення бізнесу до діяльності організації. У 1995 р. лідери АТЕС прийняли рішення формалізувати відносини з діловими колами та створили Ділову Консультаційну раду (ДКС) (APEC Business Advisory Council). Вона стала одним з ключових робочих органів, через який здійснюється взаємодія Форуму з діловими колами АТЕС [13].

Кожна країна-учасниця призначає в ДКС до трьох своїх представників, що виражають інтереси різних кіл національного бізнесу. Більшість країн АТЕС резервує одне з належних їм місць в ДКС для представників малого чи середнього бізнесу, оскільки такі підприємства відіграють ключову роль у всіх країнах АТЕС.

На щорічних самітах АТЕС ДКС представляє економічним лідерам Форуму доповідь з узагальненими рекомендаціями компетентних представників приватного сектору про реалізацію програмних документів АТЕС. Ці рекомендації розробляються членами ДКС за сприяння експертів з державних структур.

Основні рекомендації пов'язані із спрощенням візових формальностей для бізнесменів економік АТЕС, зниженням бар'єрів на шляху товарів і інвестицій. Згідно з рекомендаціями ДКС на офіційному сайті АТЕС в Інтернеті розміщена інформація про проблеми розвитку бізнесу в АТР, інвестиційної та фінансової ситуації в країнах АТЕС, торговельних тарифів, митного режиму тощо. Таким чином, можна говорити про створення в рамках АТЕС механізму постійного інтенсивного обміну інформацією між учасниками Форуму з питань підприємницької діяльності.

Хоча діяльність АТЕС розгортається на основі переважно неформальних механізмів, вона розвивається шир і вглиб. АТЕС починався зі скромної програми переговорів про розвиток взаємної торгівлі. На Осацькому саміті 1995 р. країнами АТЕС було визначено більше десятка пріоритетних сфер діяльності [14]: торговельні тарифи; нетарифні заходи регулювання взаємної торгівлі; міжнародні послуги; міжнародні інвестиції; стандартизація товарів і послуг; митні процедури; права інтелектуальної власності; конкурентна політика; розподіл державних замовлень; правила, що стосуються походження товару; посередництво в суперечках; мобільність бізнесменів; впровадження результатів уругвайського раунду переговорів з торгівлі в рамках СОТ; збір та аналіз інформації.

Найбільш важливим напрямком є заходи, що спрямовані на стимулювання взаємної торгівлі і зарубіжних інвестицій. Країнам АТЕС вже за перше десятиліття вдалося добитися сильного зниження митного оподаткування, хоча і продовжує зберігатися їх диференціація. Паралельно знижуються й інші, нетарифні протекціоністські бар'єри (кількісні обмеження на експорт та імпорт, труднощі в імпортному й експортному ліцензуванні, експортні субсидії та ін.) У результаті, наприклад, щорічні темпи приросту експорту країн АТЕС становили в 1995–2000 рр. 4,7%, в той час як в інших країнах світу - тільки 3,0%.

Прагнучи створити вільну зону інвестицій, країни АТЕС вживають заходів, що стимулюють рух капіталів між країнами регіону: скорочують число галузей, закритих для прямих зарубіжних інвестицій, спрощують візовий режим для підприємців, забезпечують широкий доступ до економічної інформації. Оскільки в документах АТЕС немає принципу обов'язковості, різні країни-члени здійснюють ці заходи з різною інтенсивністю. Однак в цілому по країнах АТЕС тільки за 1990-ті рр. обсяг залучених прямих зарубіжних інвестицій зріс у 3 рази.

В останні десятиліття в АТЕС все більше посилювалися такі тенденції, як прагнення до регіоналізації, інтеграції та розвитку нових форм співпраці. Країни АТЕС

досягли високого ступеню економічного розвитку шляхом активного обміну товарами та капіталами як усередині, так і поза регіону в умовах системи багатосторонньої вільної торгівлі в ГАТТ. Збереження і зміцнення цієї відкритої торговельної системи для стійкого розвитку регіону зумовило переконання країн АТЕС про те, що регіональне співробітництво є важливим інструментом прискорення соціально-економічного розвитку кожної країни окремо.

Взаємодія з таких напрямів, як, наприклад, розвиток транспортних та енергетичних систем, телекомунікацій, людських ресурсів, захист навколишнього середовища, сприяє економічному зростанню, в той час як невідповідність наявної у країни інфраструктури служить перешкодою для зростання. Більш того, важливі компоненти інфраструктури можуть виходити за межі державних кордонів.

Ефективність діяльності АТЕС – одна з улюблених тем наукових дискусій у політологів і економістів усього світу. Багато хто вважає, що внаслідок розкиду «вагових категорій» країн в АТР просто неможливо створити стійкий інтеграційний блок. Однак форум АТЕС ніколи і не ставив за мету своєї діяльності створення інших «Сполучених Штатів Європи». Робота організації, спрямована на створення сприятливої атмосфери для бізнесу як основного фактора економічного зростання в регіоні.

Якщо підходити до азійських держав з подібними мірками, то їх можна розділити на чотири групи. У першій групі спостерігається збалансованість – завдяки багаторічній діяльності президента Лі Куан Ю Сінгапур став єдиною країною, що домоглася успіху. У другу групу входять країни, які з причин азійського авторитаризму рухалися в абсолютно іншому напрямі. До них належать Камбоджа, Лаос, М'янма, В'єтнам і КНР. Китай за минулий час очолив процес реформ в цій групі, так само як В'єтнам, який пристосовується до неоіндустріального розвитку. Третя група включає держави, які, незважаючи на недостатність соціальних інститутів, мають уряди, що сприяють розвитку економіки. Це Малайзія, Таїланд, Індонезія, Тайвань і Південна Корея, що домоглися видатних результатів у поліпшенні життєвих умов своїх громадян. За мірками західних інституціональних стандартів, до цієї категорії необхідно віднести також і Японію.

Сьогодні головною ланкою економічних проблем Азії є недостатньо ефективне управління державою і підприємствами, причому остання обставина природним чином впливає з першої. Підприємства не будуть діяти найкращим чином, банки не стануть дотримуватися добре обдуманим вимогам, якщо належні урядові установи не будуть привчати їх до стриманості. Для цього необхідні система контролю за банківською діяльністю, звід правил «техніки безпеки», облік приписів біржі, ефективно діюча система правосуддя, а також професійні органи, що вимагають від усіх дотримання етичних норм. Але, перш за все, сам уряд повинен бути «чистим», особливо при застосуванні законів.

При всій зовнішній мозаїчності форум АТЕС як організація, що впливає від непорівнянності рівнів економічного розвитку і форм політичного устрою його економік-учасниць, – це досить гомогенна з точки зору інтересів і вектора розвитку структура. В якості спільного знаменника виступає регіоналізація, що припускає ставку на пріоритетний розвиток внутрішньорегіональної співпраці та інтеграції, створення зон вільної торгівлі тощо. Це забезпечує значну єдність поглядів істеблішменту економік з ключових питань не тільки регіональної торгово-інвестиційної взаємодії, але й світової економічної повістки [15].

Необхідно відзначити те, що ділові саміти АТЕС фактично перетворилися на механізм вироблення регіональних правил ведення торгівлі та інвестиційної діяльності, формулювання єдиних принципів ведення бізнесу, обов'язкових для всіх економік. Спочатку одним з найважливіших принципів діяльності форуму АТЕС було досягнення

консенсусу на основі консультацій. Головним рушійним стимулом виступають позитивні приклади сусідів, прагнення їм слідувати [16].

У цьому контексті важливим етапом розвитку АТЕС став саміт АТЕС Владивосток-2012 – двадцять четверта щорічна зустріч лідерів економік АТЕС, яка проходила у Владивостоці з 2 по 9 вересня 2012 року. Саміт проходив на Руському острові, як було вирішено у 2007 році. Це перший саміт АТЕС, який проходив в Росії. Велика частина об'єктів саміту побудована на Руському острові. Основні об'єкти саміту – це мости Золотий і Російська, а також Далекосхідний федеральний університет [17].

Необхідно зазначити, що саміт у Владивостоці не передбачав прийому нових учасників, хоча відповідні заяви подані, наприклад, урядами Монголії та Індії. Попередні переговори зі США, Японією, Австралією та Канадою щодо вступу в АТЕС проводили країни тихоокеанського узбережжя Центральної Америки, Еквадор, Колумбія, Фіджі. Не передбачається поки включення в цю структуру і Франції, притому що вона володіє майже половиною тихоокеанських островів [18].

Отже, важливим моментом для розуміння суті принципів відкритого регіоналізму в азіатсько-тихоокеанській інтеграції є той факт, що з самого початку форум АТЕС розглядав себе не як політично згуртоване угруповання країн, а як вільну сукупність економік. Це означає, що організація віддає пріоритет економічним, а не політичним питанням. Головною довгостроковою метою даної організації є поглиблення внутрішньорегіональних економічних відносин шляхом усунення перешкод у торгово-інвестиційному та технологічному взаємозв'язку.

Список використаної літератури

1. McDougall D. Asia pasific in World Politics / D. McDougall. – London : Lynne Reiner Publishers, 2007. – 370 p.
2. АТЭС 2012 [Электронный ресурс] // Официальный сайт саммита АТЭС – 2012. – Режим доступа: <http://apec.primorsky.ru/>.
3. Назарбаев Н.А. На пороге XXI века / Н. А. Назарбаев. – Алматы : Онер, 1996. – 288 с.
4. Создание Центра научно-технического и инновационно-технологического сотрудничества России и АТЭС и его роль в реализации региональной инновационной системы Российского Дальнего Востока [Электронный ресурс] // Седьмая Всероссийская конференция представителей малых предприятий Дни малого и среднего бизнеса в России, 24-25 мая, 2006. – Режим доступа: www.fasi.gov.ru/international/apec/apec.ppt.
5. 1991 APEC Ministerial Meeting [Электронный ресурс] // APEC official cite, Seoul, Korea, 12 – 14 Nov 1991 – Режим доступа: http://www.apec.org/Meeting-Papers/Ministerial-Statements/Annual/1991/1991_amm.aspx.
6. 1994 Leaders' Declaration [Електроний режим] // APEC official cite, Bogor, Indonesia, 15 Nov 1994. – Режим доступа: http://www.apec.org/Meeting-Papers/Leaders-Declarations/1994/1994_aelm.aspx.
7. Создание Центра научно-технического и инновационно-технологического сотрудничества России и АТЭС и его роль в реализации региональной инновационной системы Российского Дальнего Востока [Электронный ресурс] // Седьмая Всероссийская конференция представителей малых предприятий Дни малого и среднего бизнеса в России, 24-25 мая, 2006. – Режим доступа: www.fasi.gov.ru/international/apec/apec.ppt.
8. Пушкарев И. С. Международно-правовые вопросы деятельности форума Азиатско-Тихоокеанского Экономического Сотрудничества [Электронный ресурс] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / И. С. Пушкарев. – Режим доступа: <http://www.disscat.com/content/mezhdunarodno-pravovye-voprosy-deyatelnosti-foruma-aziatsko-tikhookeanskogo-ekonomicheskogo-#ixzz28E3AEkFT>.

9. Чичкин А. АТЭС: избирательная интеграция [Электронный ресурс] / А. Чичкин // Столетие : информ.-аналит. изд. фонда истор. перспективы. – 07.09.2012. – Режим доступа: http://www.stoletie.ru/geopolitika/_ates_izbiratel'naja_integracija_691.htm

10. Чичкин А. АТЭС: избирательная интеграция [Электронный ресурс] / А. Чичкин // Столетие : информ.-аналит. изд. фонда истор. перспективы. – 07.09.2012. – Режим доступа: http://www.stoletie.ru/geopolitika/_ates_izbiratel'naja_integracija_691.htm

11. Чичкин А. АТЭС: избирательная интеграция [Электронный ресурс] / А. Чичкин // Столетие : информ.-аналит. издание фонда исторической перспективы. – 07.09.2012. – Режим доступа:

http://www.stoletie.ru/geopolitika/_ates_izbiratel'naja_integracija_691.htm

12. Manila action plan for APEC (MAPA) [Электронный ресурс] // Ministry of foreign affairs of Japan. – 1996. – Режим доступа:

<http://www.mofa.go.jp/policy/economy/apec/1996/mapa/index.html>

13. APEC Business Advisory Council [Электронный ресурс] // APEC official cite. – Режим доступа: <http://www.apec.org/Groups/Other-Groups/APEC-Business-Advisory-Council.aspx>

14. APEC 1995 Summit [Электронный ресурс] // Foreign Affairs and International Trade, Canada, Osaka, 19 November, 1995. – Режим доступа:

http://www.international.gc.ca/apec/summitsommet_1995.aspx?lang=eng&view=d

15. Дмитриев В. Главная цель АТЭС – углубление внутрорегиональных экономических отношений [Электронный ресурс] / В. Дмитриев // АТЭС 2012. – 28.08.2012. – Режим доступа: <http://rus.apec2012.ru/news/20120828/462876594.html>.

16. Дмитриев В. Главная цель АТЭС – углубление внутрорегиональных экономических отношений [Электронный ресурс] / В. Дмитриев // АТЭС 2012. – 28.08.2012. – Режим доступа: <http://rus.apec2012.ru/news/20120828/462876594.html>.

17. Что такое АТЭС? [Электронный ресурс] // АТЭС-2012. – Режим доступа: <http://apec.primorsky.ru/>.

18. Чичкин А. АТЭС: избирательная интеграция [Электронный ресурс] / А. Чичкин // Столетие : информ.-аналит. изд. фонда истор. перспективы. – 07.09.2012. – Режим доступа: http://www.stoletie.ru/geopolitika/_ates_izbiratel'naja_integracija_691.htm

Статья надійшла до редакції 12.04. 2013.

R. Shakhmatenko

THE PRINCIPLE OF “OPEN REGIONALISM” IN THE ACTIVITY OF APEC

The article views contemporary integration processes in the Asia-Pacific region on the example of APEC. The main differences between the functioning of other integration associations is shown. The essence of “open regionalism” in activity of APEC is discovered.

Key words: APEC, regionalism, integration, co-operation, the GATT / WTO, the Asia-Pacific region, ASEAN.

УДК 321.74(477)

Н. П. Пашина

ДЕМОКРАТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ

Досліджуються сутність, основні підходи до аналізу суспільних трансформацій, моделі та фактори демократичної трансформації суспільства, визначаються роль політичної ідентичності як основи консолідованої демократії та національної єдності.